

MED MOTORBÅD OG KAJAK I MELVILLE BUGTEN

Af Keld Hansen

„Fra kajak til kutter“ er de sidste tiår ofte set som overskrift til artikler og kapitler i bøger omhandlende det grønlandske erhvervs gradvise overgang fra det traditionelle fangersamfund til et moderne industrialiseret fiskersamfund. I de distrikter, hvor fangsten stadig er det bærende og ofte eneste erhverv, findes imidlertid idag et voksende antal dygtige og energiske fangere, der har set, hvilke muligheder der ligger i en kombination af de to fartøjer, som tidsmæssigt adskilles med mange hundrede år.

Anvendelsen af motorbåd til fangst af hvidhval, narhval, hvalros og sæl har, som det var tilfældet ved riflens indførelse, medført store ændringer ikke blot i selve fangstteknikken, men også på en lang række andre felter i fangersamfundet.

Først og fremmest er fangernes aktionsradius blevet væsentligt øget, idet man med motorbådene nu er i stand til at opsøge fjerntliggende fangstpladser i modsætning til tidligere, hvor man måtte tage direkte ud fra bopladsen i kajak. En eller to sæler var som regel, hvad den enkelte formåede at slæbe hjem i kajakkens bugseredskaber, mens mange kuttere nu kan laste et ton kød.

Ændringen i bosættelsesmønstrer med de fordele og ulemper, der er forbundet ved færre og større bygder fra de oprindelige mindre og spredte bopladser, har motorbådene ligeledes været medvirkende til at fremskynde. Ofte ser man, at en bygd's bedste og mest hjemsøgte fangstpladser netop findes i områderne omkring de tidligere bopladser.

I et foredrag holdt i Bergen 1967: „Upernavik, et sælfangerdistrikt i fremgang“ siger magister i eskimologi, Robert Petersen: „Mulighederne for at udvide motorbådsfællesskabet synes at være hæmmet af et konfliktstof, der består i bådejerens forpligtelser både til afdrag og til fordeling af naturalier.“ Og Robert Petersen slutter sit foredrag: „Forbindelsen mellem erhvervet og fællesskabsformerne kan blive forstyrret af ændringer i erhvervslivet. Forstyrrelsen kan hæmme den erhvervsmæssige udvikling, eller kan føre til nye fællesskabsformer.“

Så vidt jeg kan se, har denne forstyrrelse ikke virket hæmmende for den erhvervsmæssige udvikling i Upernavik distrikt, skønt dette materiale, som er hentet fra nord-

distriktet med udgangspunkt i bygden Kraulshavn, er for sparsomt til på nuværende tidspunkt at kunne sige noget generelt.

Fællesskaber og fangstdelingsregler varierer idag fra båd til båd, således at man endnu ikke kan tale om fast etablerede former. Meget tyder dog på, at den stadig større udnyttelse af motorbåde til fangst i fremtiden vil skabe betydelige ændringer i de traditionelle fællesskabs- og delingsformer. Disse ændringer, som er sat igang, er idag ofte så nært knyttet til båden, at de kun varer i sommermånederne og ophører den dag, båden om efteråret trækkes på land. Dette forhold skaber naturligt en del forvirring, når man navnlig ved iskantfangsten om foråret bibeholder de tidligere fangstfællesskaber og den traditionelle fangstdeling af større dyr.

I Upernavik distrikt har man udover den egentlige sommerfangst ofte med stort udbytte anvendt motorbåde i oktober måned til drivfangst på hvidhvalflokke, når disse trækker sydpå gennem distriktet.

For kommunikationen mellem bygderne i det vidtstrakte distrikt og kontakten mellem bygden og hovedbyen Upernavik har disse privatejede motorbåde haft stor betydning, idet befolkningen i sommermånederne nu ofte, hurtigt og bekvemt selv med en stor børneflokk, kan besøge venner og familie.

Ulemperne ved motorbådenes anvendelse i fangerdistrikterne synes derimod at være små i forhold til ovennævnte fordele. Der har således været megen tale om, hvorvidt larmen fra motoren kunne jage fangstdyrene, navnlig sælen, væk for kortere eller længere perioder. Den almindeligste opfattelse er dog, at disse større indenbordsmotorer er langt at foretrække for udenbords påhængsmotorer, hvilke sidste derfor ved de fleste bygder, som det er tilfældet ved Kraulshavn, er forbudt ifølge kommunale vedtægter. Fangere, som lever i bygder, hvor fangst af havdyr stadig er den eneste erhvervs mulighed, benytter med få undtagelser kun motorbåde til transport til og fra fangstpladserne, idet man fastgør lægter, granstammer eller udslidte årer på tværs af dækket, og til disse surres så kajakkerne. Motoren standses, når fangstdyrene dukker op, hvorefter selve fangsten foregår fra kajak.

Harpunen benyttes stadig af alle kajakfangere i Upernavik distrikt i forbindelse med riflen. Som en fanger udtrykte det: „Der er ingen grund til at fodre hajerne med sunkne sæler, som er skudt fra en motorbåd.“

Det lange islæg med 3–4 måneders sejltid begrænser naturligvis motorbådenes anvendelse på disse breddegrader. Men der er næppe tvivl om, at et voksende antal fangere i fremtiden vil opdage, at den forholdsvis store investering i en båd kan svare sig, hvis fartøjet udnyttes rationelt og således bliver mere end blot et statussymbol.

Vel vidende at disse kortere eller længere fangstture med motorbåd ofte falder højst forskelligt ud, ikke mindst hvad udbyttet angår, er her alligevel valgt at trække

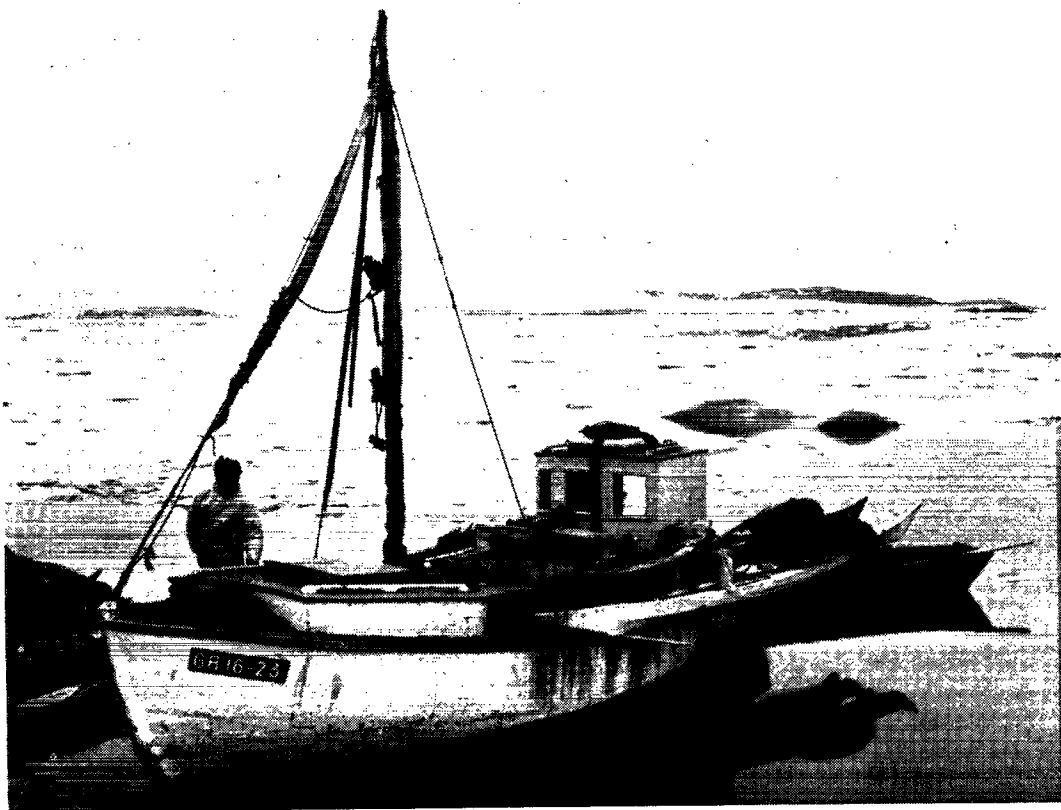
en enkelt tur på 7 dage frem som eksempel. Værdien af dette skulle være at give et så detaljeret billede som muligt af, hvordan disse ture kan forløbe.

En kritisk læser vil vel hertil bemærke, at jeg sikkert har valgt at beskrive den mest vellykkede fangsttur, og den der gav det største udbytte. Dette er imidlertid ikke tilfældet. Denne var simpelthen den eneste længere tur på over et par dages varighed, som jeg sommeren 1968 fik lejlighed til at deltage i. Hensigten har således ikke været at give læseren det indtryk, at de mest energiske og dygtigste fangere, som er i besiddelse af en motorbåd, og som iøvrigt har alt fangstudstyr i orden, hver uge sommeren igennem vil kunne hjembringe et så stort antal dyr, som der her er tale om. Alene vejrliget og det svingende antal fangstdyr gør, at dette naturligvis ikke kan lade sig gøre. Og det skal indrømmes, at to andre fangere fra samme bygd i en anden af stedets fire motorbåde ugen før foretog stort set samme tur, men vendte hjem med tomt lastrum.

På den anden side vil jeg vove at påstå, at de tre fangere på den her omtalte tur med en smule mere held kunne have haft et endnu større udbytte. Hertil kan selvfølgelig indvendes, at fangerne med den fangst, de var i stand til at hjembringe, må have været heldige for overhovedet at fange, hvad de gjorde. Men mine argumenter for det modsatte er først og fremmest den kendsgerning, at en stor narhval med tand efter at være blevet harpuneret forsvandt med harpunspids, line og fangstblære, uden at man havde held til at finde den igen i det meget isfyldte farvand. For det andet var den ene fanger, som hvert år nedlægger adskillige narhvaler fra kajak, så uheldig på få meters afstand flere gange at harpunere galt. Således kunne man have dobbelt eller tredoblet den narhval, der blev turens eneste hjembragte. Og for det tredje blev der få dage før vor ankomst til øen Niaqorssuaq skudt tre isbjørne på stranden af to fangere fra bopladsen Igdlulik. Alene skindene af disse bjørne handlede i 1968 til 2.000 kr. pr. stk.

Hvorvidt min egen tilstedeværelse ombord har haft indflydelse på turens resultat er ligeledes yderst tvivlsomt. Efter over to års ophold i distriktet, hvoraf det sidste år i Kraulshavn, kendte fangerne og jeg hinanden særdeles godt, hvorfor der ikke er grund til at antage, at man har taget særligt hensyn til min tilstedeværelse. Før afrejsen sagde man ganske simpelt, at man agtede at blive væk, indtil lastrummet var fyldt, hvilket altså kom til at vare 7 dage. Ganske vist passede jeg enkelte gange motorbåden, mens de tre andre var i kajak, men der havde i disse tilfælde været mulighed for at forankre båden ved en nærliggende ø eller nunatak. Den i dagbogen omtalte klapmys, som jeg personligt fangede, mens jeg befandt mig alene ombord, er da heller ikke medregnet i antallet af nedlagte dyr.

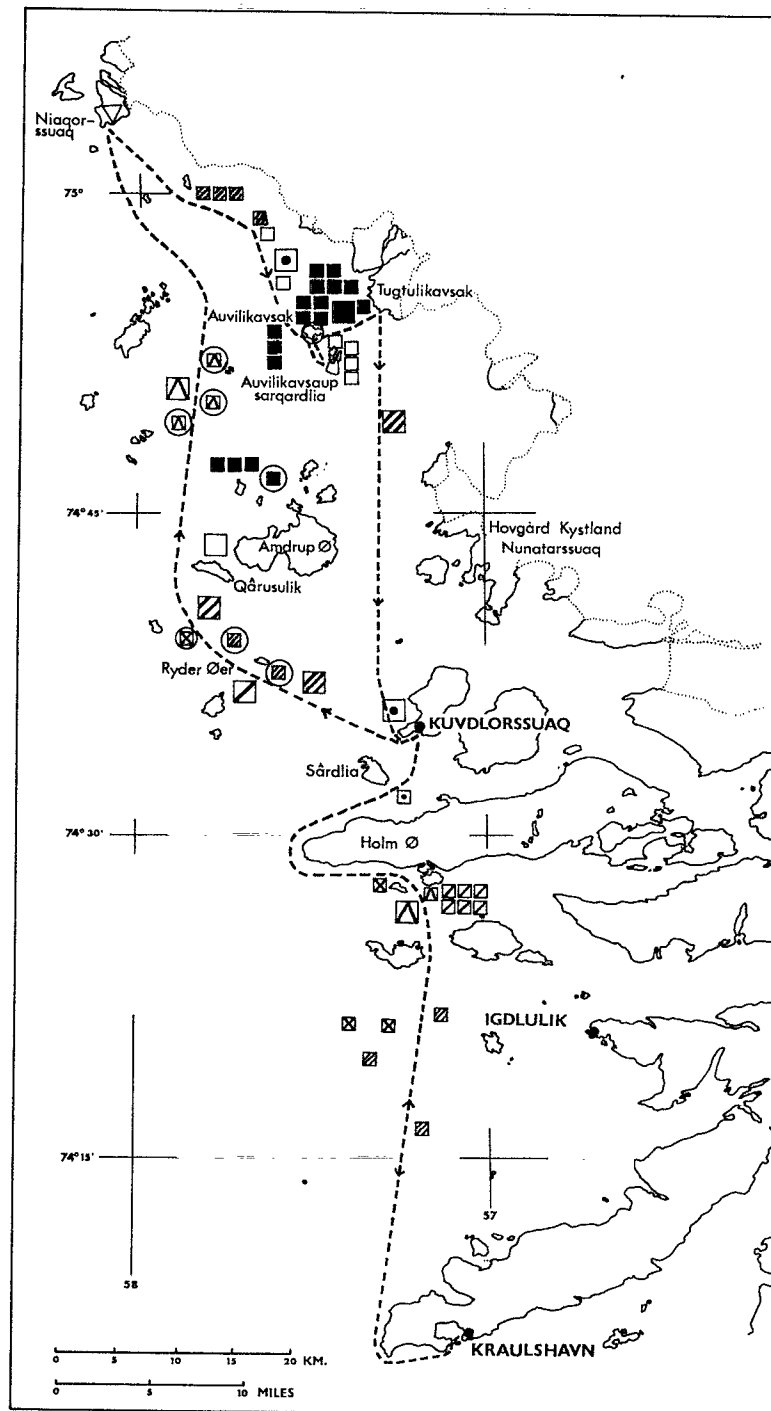
Som tidligere nævnt varierer fangstpartnere og fangstdelingsregler oftest fra båd til båd. I dette tilfælde erholder Bendt, som ejer båden, alle udgifter til drift og ved-

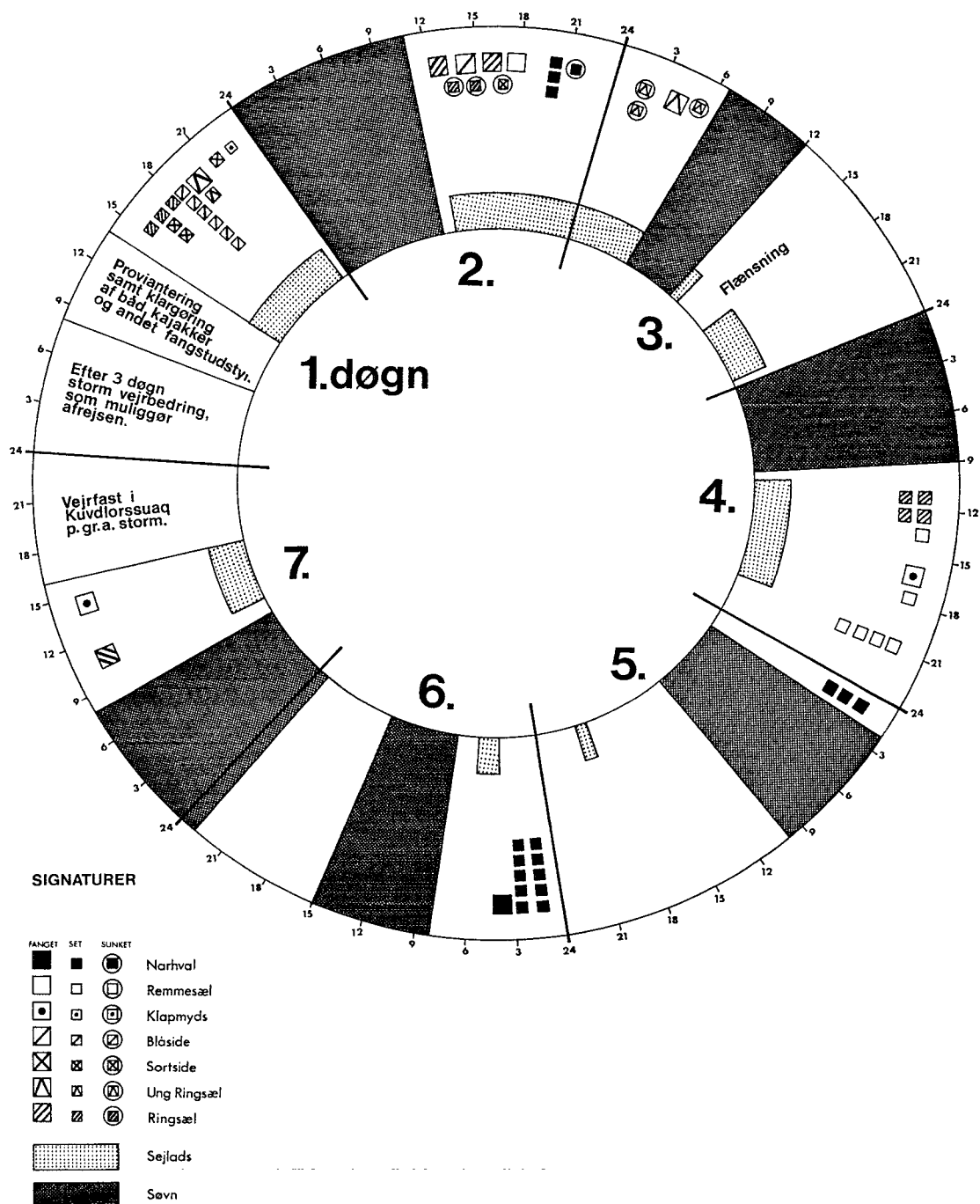

Motorbåden med kajakker fastsurret langs rælingen ved Niaqorssuaq.

ligeholdelse. Til gengæld modtager han så størstedelen af fangsten, hvilket de to øvrige betragter som helt naturligt. At der er tendenser, der tyder på et vist familiefællesskab ved udvælgelsen af fangstpartnere til bådene, gælder også i dette tilfælde, idet Jacob er Bendt's farbror. Til gengæld kvalificerer Jørgen sig som en af stedets bedste fangere på linje med Bendt.

Mest almindeligt synes det at være, at hver fanger beholder det, han selv fanger, mod at afgive ca. en tredjedel af kødet til „båden“. Udstedsbestyrerens motorbåd, ligeledes på 22 fod, sejlede ofte med forskelligt mandskab (3–6 kajakker) på kortere ture inde i fjordene på sælfangst. Bådejeren, der grundet sit arbejde kun kunne tage med ud lørdag-søndag eller på kortere aftensture, betalte ligesom Bendt alle udgifter til båden mod at få en tredjedel af fangsten, hvis besætningen havde fanget 3 sæler eller derover, ellers intet. Normalt hjembragte denne båd 6–8 sæler pr. fangsttur.

For at give et så realistisk billede som muligt af omtalte fangsttur, har jeg valgt at holde mig så nær mine dagbogsoptegnelser som muligt. Læseren må derfor have mig undskyldt, hvis minderne enkelte steder får mig til at blive lidt for romantisk og ellers mod min vilje kommer til at stille fangertilværelsen i et alt for lyserødt skær.

Denne tur var imidlertid for os alle fire en stor oplevelse. Et stykke arbejde, der skulle udføres, men et arbejde, som disse fangere med en næsten barnlig glæde gerne giver sig i kast med, så snart næste lejlighed byder sig.

Dagbogsnotater ført på fangstturen i Melville Bugten sommeren 1968.

Torsdag den 22. august.

En kraftig nordenvind, som har raset nogle døgn, har nu lagt sig så meget, at det er muligt at komme ud af den lille naturlige havn uden større besvær. Vejret er gråt og en smule trist, men det ser ud som om solen kæmper for at trænge gennem skydækket. Man beslutter at tage afsted over middag, og formiddagen går med forberedelser til turen. Ved to-tiden er alt klar, og Bendt, Jacob, Jørgen og jeg er alle vel ombord. En 22 fods båd som denne er en passende størrelse til at tre, fire fangere har plads til at røre sig på dækket, men hvor der er hjerterum er der også husrum. Vi vil på vor vej nordpå anløbe distriktets nordligste bygd Kuvdlorssuaq, Djævelens Tommelfinger, og dette har givet andre ideen til at tage med derop for at besøge familie og venner. Båden ejes af Bendt, og hans kone Marianne kommer nu ned over klipperne med børnene Hans, Sara og Anna Rosa. Og i deres kølvand følger en ung pige, som bor i Kuvdlorssuaq, med sin lille søn i armene. Under nogen tumult, drillen og grinen bliver kvinder og børn stuvet sammen på de to små brikse i den lille kahyt forude, ankeret hales op, og med kajakkerne surret langs rælingen tøffer den 16 hestes Saab motor livligt, hurtigt bringende GR. 16-23 rundt om den lille ø Qeqertanguaq, som skjuler båden for de vinkende mennesker på klipperne.

Det blæser stadig en smule fra nord, så af hensyn til passagererne ombord undlader man at gøre forsøg på at fange de sæler, der dukker op i vandet på den lige strækning til Holms ø, som tilbagelægges på ca. tre timer. Mellem de små øer syd for øen, der betragtes som et godt fangststed for ringsæl og grønlandssæl, kommer en lille flok blåsider imidlertid op ganske tæt ved båden, hvorfor Jørgen og Jacob går i kajakkerne. Skønt dyrene tilsyneladende ikke virker spor skræmt, stående højt, næsten lodret i vandet, som om de hviler forlufferne på vandoverfladen, dykker de dog pludselig, idet de elegant glider bagover i vandet, og kajakkerne opgiver hurtigt at forfølge flokken. En sortside og to små ringsæler får også Bendt til at prøve lykken, og efter en halv times tid vender han tilbage med en lille ringsæl i bugserremmen på siden af kajakken. På mindre end fem minutter har Marianne med sin ulo flæn-

Fra motorbåden får man øje på en stor remmesæl.

set sælen, og mens alle får en bid af den rå endnu varme lever, koger noget af kødet i gryden over primussen. Skønt vi ved 16-tiden havde fået stukket et par skoldhede krus kaffe og en håndfuld skibskiks op fra kahytten, efterfølges det kogte sælkød nu af såvel the som kaffe.

Solen i vest begynder at farve himlen orange og senere rød, da vi runder Holms ø, hvorefter resten af turen mod „Tommelfingeren“ tilbagelægges på godt to timer. Kort før ankomsten hertil dukker en stor, nysgerrig klapmyds op, men da det åbenbart er gået op for den, hvad Bendt har i sinde, da han vil sætte kajakken i vandet, foretrækker den at styre sin nysgerrighed og forsvinde i skumringen.

I Kuvdlorssuaq ruller ankerkæden skurrende ud ved 23-tiden, og alle bliver sat i land på klipperne til de mange tililende børn og voksne. En svirren i luften af spørgsmål og svar. Hvordan går det hos jer? Hvordan er fangsten? Er alle raske? Har I hørt ...? Kom med op og drik en kop kaffe. Nicolaj har fået narhval idag. Efter et par enkelte husbesøg vender vi træt tilbage til motorbåden, hvor et par lokale fangere lægger til ved skibssiden, netop hjemkommet med hver en sortside langs kajakken. Primussen igang, thevandet over, sukker, skibskiks, cigaretter og tobak, og samme spørgsmål og svar svirrer endnu en gang gennem den tobaksmættede luft i den trange kahyt for derefter at forsvinde gennem lemmen ud i den stille arktiske natteluft.

Fredag den 23. august.

Efter formiddagskaffe hos udstedsbestyrerfamilien sejler vi nordpå kl. ca. 12, og i løbet af de første par timer fanger Jørgen en blåside og Jacob en ringsæl, begge fra kajak. Kun Bendt har held til fra motorbådens dæk at skyde en ringsæl, som ikke synker, før vi med en krog får fat i den. Flere sæler er imidlertid sunket for os, før vi nåede frem, hvilket endnu en gang bekræfter påstanden om, at harpunen og kajakken stadig er uundværlig for udøvelsen af fangererhvervet. Vejret stadig overskyet, men næsten havblik. Kun over indlandsisen mod øst, hvis rand afbrydes af småøer og nunatakker, lyser solen hele eftermiddagen. Enkelte steder går det kun småt fremad gennem tyk grødis, men de fleste steder befinder vi os i åbent vand med store isfjelde.

I eftermiddagstimerne har Bendt gjort sin nye kajak færdig på dækket. Den er, i modsætning til hans gamle kajak med skindbetræk, betrukket med lærred, som nu har fået sit tredje lag plasticmaling, hvilket gør den fuldstændig vandtæt og modstandsdygtig overfor de ofte skarpe isstykker i vandet.

Lidt nord for den tidligere boplads Qârusulik dukker en stor remmesæl op et stykke fra båden. I vandet er den selv på stor afstand let at skelne fra de andre sælarter, idet den svømmer næsten vandret, således at såvel hoved som et stykke af ryggen ses på overfladen. 10 til 15 minutter er ikke ualmindeligt, at disse store sæler bliver nede, når de dykker, hvorfor det ofte er yderst vanskeligt at forfølge dyret i det isfyldte farvand. Efter en halv times jagt lykkes det Jørgen på få meters afstand at harpunere. Harpunspidsen sidder sikkert lige under den ene forluffe. Det store dyr, som på trods af sin størrelse aldrig som klapmydsen eller hvalrossen går til angreb på kajakmanden, pjasker kraftigt i overfladen og får harpunskafte brækket af. Linen hvirvler ud, og snart ses kun den store fangstblære, som skal forhindre det sårede dyr i at slippe væk. Bendt kommer til, netop som sælen atter bryder vandspejlet. Han harpunerer galt, da den atter dykker, men efter få minutters forløb viser den sig igen, og nu sidder begge harpunspidser med line og blære fast. Et velrettet skud fra den ene kajak afslutter den spændende jagt, og snart er det store tunge dyr ved fælles hjælp trukket op på motorbådens dæk.

For anden gang siden vi sejlede fra Kuvdlorssuaq, snurrede hen under aften en stor gryde sælkød over primussen, selv om man i mellemtiden havde svælget i en hel gryde rensede, kogte sæltarme, rå lever samt diverse the- og kaffepauser med rugbrød, skibskiks og den uundværlige tobak.

Når motorbådens ellers hyggelige dunken standses, hvor der er mulighed for fangst, er det en fantastisk og betagende oplevelse at befinde sig her mellem Melville Bugtens kolossale isfjelde, som ustandselig er i bevægelse og brækker over med voldsomme drøn nært eller fjernt. Her er ikke, som jeg måske tidligere havde tænkt mig

Uden brug af riffel harpuneres dyret af begge fangere.

det, fangststeder hvor det ligefrem vrimer med dyr, men det er tydeligt, at fangerne kender de bedste steder fra tidligere fangstture, idet man sejler til ganske bestemte mål, hvor motoren så standses, og man venter til der dukker noget op. For at undgå, at et unødigt stort antal anskudte eller dræbte sæler synker, før man når frem, er det ifølge kommunale vedtægter forbudt at skyde på dyr i vandet i bestemte områder. Ligeledes er det en uskrevet lov, at narhval altid harpuneres fra kajak, før man skyder. Denne tur bekræftede fangernes påstand om, at disse fangstregler i det store hele overholdes strengt.

Ved 20-tiden ser vi tre store narhvaler boltre sig mellem isfjeldene, men der kan meget vel have været tale om en betydeligt større flok. Fangerne forfølger dem øjeblikkelig i kajakkerne, men der går flere timer, før Jacob vender tilbage med det glade og længe ventede råb: Bendti nauleqaoq ... Bendt har harpuneret. Og i det fjerne høres nu tydeligt Bendts „hy-hy“, signalet for at han har sat fast i en narhval og udbeder sig assistance. Vi bliver dog enige om, at jeg endnu nogen tid skal holde mig væk med motorbåden for ikke at skræmme flokken bort. Jacob forsvinder igen mellem isfjeldene i kajakken efter først at have gjort mig opmærksom på en lille sort prik på en isflage i den modsatte retning. Imaq qagssimassoq ... måske det er en sæl, der er krøbet op på isen. Men det kan jo også bare være en sten, tilføjer han grinende, men du kan jo sejle forsigtigt hen og se efter. Omkring 100 meter fra stedet var det tydeligt trods skumringen i kikkerten at se, at det virkelig var en stor

Den harpunerede remmesæl i vandet til venstre for de to fangstblærer.

klapmydshan, der tog sig en lille aftenlur udenfor sit rette element. Med fingeren på aftrækkeren måtte jeg, efter på 50 meters afstand at have standset motoren, oven i købet ved som fangerne at efterligne sælens karakteristiske gøen vække det store dyr for at være sikker på at ramme det med et første dræbende skud i hovedet. (Denne klapmyds er ikke medregnet i turens samlede udbytte). Da jeg opgav ene mand at bakse den 2½ meter store sæl ned på motorbådens dæk, besluttede jeg mig til at vente og forsøge at finde de andre.

Med narhvalerne var det imidlertid gået mindre heldigt. Jørgen havde mod sædvane på ganske nært hold harpuneret galt, mens Bendt på kun 3 meters afstand havde harpuneret en meget stor han, hvilket den takkede for ved at forsvinde i isen med harpunspids, line og fangstblære. I lang tid søgte vi med motorbåden efter fangstblæren i det isfyldte farvand, men da det omkring midnat samtidig blev temmelig mørkt, måtte vi desværre opgive. Efter at have hentet klapmydsen på isflagen, satte vi atter kursen mod nord. Her sank tre små netsider for os, mens en enkelt blev halet vel ombord.

Her om natten kommer man selv på denne årstid kun langsomt frem på disse breddegrader, snoende båden mellem kæmpemæssige isfjelde, bragende gennem tyk grødis eller skærende sig vej frem i 2–3 cm tyk nyis.

Ved fælles hjælp gøres klar til at bringe byttet ombord på den ventende båd.

Klokken halv syv om morgenen når vi omsider vort bestemmelsessted Niaqorssuaq, en temmelig stor ø, der ligger ganske tæt ved indlandsisen. Stedet er særlig kendt for sine store træk af narhvaler, og det var her på stranden, at Robert og Gaba for et par dage siden nedlagde 3 isbjørne. Båden lægges for anker og et kort besøg i land ved en ret ny varde samt utallige hvalknogler fra tidligere flænsninger. Et hurtigt krus the med skibskiks og alle snorkede om kap med den hvæsende primus, der for varmens skyld brænder døgnnet rundt.

Lørdag den 24. august.

Vi vågnede først ved 12-tiden godt radbrækkede efter den tunge søvn på den trange plads. Jacob lægger sig altid til at sove i motorrummet, hvor han lige akkurat kan klemme sig ind mellem skibets skrog og motorblokken, mens vi andre i lukaf'et forude efter bedste evne forsøge at fordele de trætte lemmer på de to ½ meter brede brikse samt diverse interimistisk opstablede redningsveste, papkasser o. lign.

Båden lægges helt ind til klipperne, og under en del besvær men megen morskab trækkes de to store sæler i land på klipperne, hvor flænsningen skal foregå. Klapmydsen sprættes hurtigt op i bugen i dyrets længderetning, og snart ligger det store mørkplettede skind på klipperne. Men remmesælen tager betydelig længere tid, idet den flænses i de karakteristiske ringe, som senere, når man vender hjem, skal skæres

ud til rem. I løbet af nogle timer er kødet imidlertid parteret og smidt i lasten ovenpå de tidligere, mindre sæler. Disse er det normalt kvindearbejde at flænse, men for ikke at ødelægge skindene med størket blod og den megen spæk i lastrummet, må fanterne, når de er ude i flere dage, selv besørge også denne del af arbejdet.

Dagens hovedmåltid indtages på klipperne bestående af flere gryder af det kraftige, velsmagende klapmydskød samt medbragte hvidtøl fra butikken i Kraulshavn og adskillige krus kaffe og tobak.

Fra kl. 17 til 23 sejler vi langs bræen på stadig udkig efter sæl eller narhval, men af ukendte årsager virker alt i miles omkreds som uddødt. Vi kaster derfor anker for at hvile ordentligt ud til næste dag, hvor vi forhåbentlig får lidt mere held. Efter at jeg til stor morskab for alle har stukket min ene fod med skisok i den kogende thegryde, falder vi hurtigt i søvn.

Søndag den 25. august.

Endelig vindstille og herligt solskin, da vi ved 9-tiden vågner i en lille vig. Omkring vor ankerplads tårner vældige iskolosser sig op, og man undres uvilkårligt over, at der her så langt mod nord er et så rigt dyre- og planteliv. Ganske vist er de fleste øer så tæt ved bræen nøgne og barske, bærende deres tydelige spor af ismassernes rasen, men enkelte virker nærmest frodige med efter forholdene store grønne arealer, røde blomster og masser af sortebær.

En edderfuglemor svømmer skræmt bort fra klipperne med sin stribe af unger i kølvandet, mens andre i store flokke trækker rundt om næssene. Tejste dykker overalt omkring båden søgende føde på bunden af det krystalklare vand, der undertiden med klipper og isfjelde som kontrast antager Middelhavets dybblå farve. De hæse skrig fra et rødstrubet lompar lyder ned mod os, idet de kredsende højt over båden venter på, at vi skal forsvinde. Efter fra øens højeste punkt at have taget et overblik over isformationerne letter vi anker ved 10-tiden sydover. Selve fangsten fik en temmelig uheldig start, idet 4 ringsæler og 2 remmesæler forsvandt i isen. Først ved 16-tiden fik Jørgen øje på endnu en sovende klapmyds på en isflage, der blev et let bytte for de tre kajakfangere, der med tre riffelskud og et velrettet harpunkast sikrede sig endnu et stort skind og 100 kg kød.

Eftersom fiskeri i Upernavik norddistrikt er næsten uden betydning, betragtes frisk fisk som en meget stor delikatesse og en behagelig afveksling i den daglige kødkost. Stor var vor glæde derfor, da vi i klapmydsens mavesæk fandt store stykker helt ufordøjet frisk hellefisk, nok til at fylde to store gryder, der straks blev sat over primussen. Disse hellefiskestykkers størrelse og særlig benene i disse tyder på, at her må findes temmelig store hellefisk i Melville Bugten.

Remmesælen flenses i modsætning til de øvrige sælarter i ringe, da skindet senere skal benyttes til rem.

Ved 20-tiden kastes ankeret ved siden af udstedsbestyrerens store kutter fra Kuvdlorssaq udfor øen Auvilikavsak, hvor vi blev budt på kaffe og skibskiks. Her sejler man rundt i ødemarken og tror sig milevidt fra de nærmeste mennesker, og så møder man pludselig på denne ø et hyggeligt selskab bestående af udstedsbestyrerfamilien, 6 fangere og yderligere to kvinder med hver sin børneflokk. Her ventes, ofte i adskillige døgn, som man har ventet så længe nogen kan huske tilbage, på de store narhvaltræk, der hvert år netop på dette sted passerer øen, der med sine høje fjeldtoppe virker som et fortrinligt udkigssted. Man leger, pjatter, griner og hygger sig indtil det øjeblik, hvor alt med ét bliver alvor. Et råb fra en klippetop, anileqaut ... narhval fra øst eller pulaleqaut ... narhval fra nord, forvandler øjeblikkelig de legende eller sovende mænd til forhåbningsfulde fangere, der sammenbidte og med lynets hast en efter en skyder kajakken i vandet for hurtigt at forsvinde mellem isfjeldene.

Denne gang er det imidlertid kort efter vor ankomst 4 remmesæler, der har lokket 6 fangere i kajakkerne. Men efter et par timer vender alle dog hjem uden fangst.

Omkring lyngbålet med den snurrende kedel diskuteres ivrigt og med malende hånd- og armbevægelser, hvor uheldig hver enkelt har været. Kun Bendt deltager mod sædvane ikke i den almindelige selskabelighed. Fra motorbådens styrehus høres time efter time den gennemtrængende lyd af filen, der før narhvalerne kommer skal forvandle en stump af motorbådens gamle skrueaksel til en ny harpunspids.

Sent om natten følger jeg et par fangere til øens højeste punkt. Det blæser ret kraftigt, og kun langt mod vest ser vi tre narhvaler komme frem til overfladen med jævne mellemrum. På nedturen finder vi, at hele vestskråningen er tæt bevokset med sortebærkrat, så først efter at have spist os mætte i de velsmagende og forfriskende bær går vi ned til de andre.

I udstedsbestyrerens store telt underholder den 70-årige Martin fra bopladsen Nutârmiut de forsamlede med historier, snorefigurer og kortkunster. Samme Martin har trods alderen svært ved at affinde sig med blot at passe en fiske- eller hajline og nogle enkelte sælgarn om vinteren, som det ellers er almindeligt. Derfor undrer det næppe nogen at finde ham her så højt mod nord, med kajak og fuldt fangstudstyr.

Til ro kl. 2 på båden, hvor vi sov til kl. 10 formiddag.

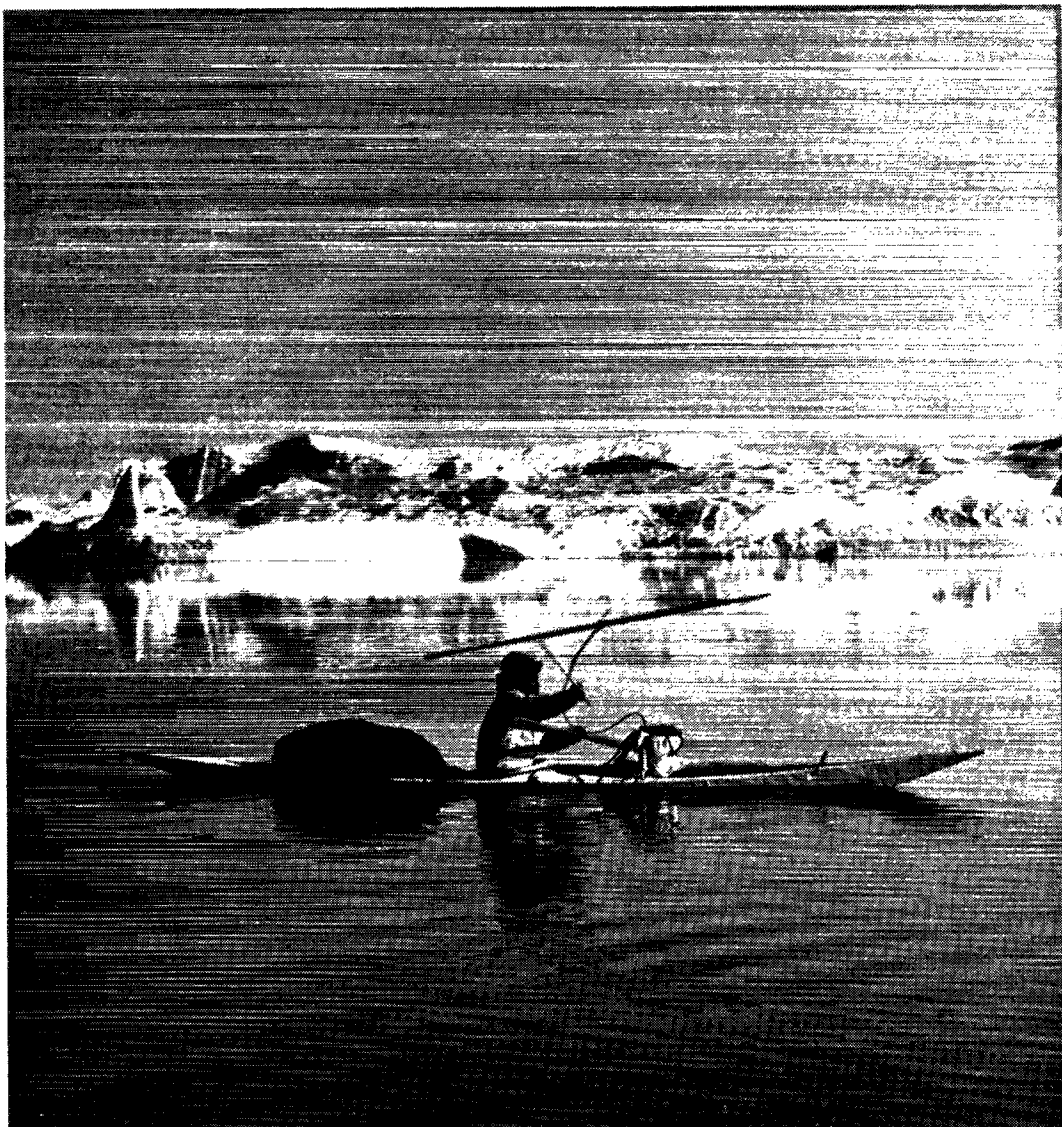
Mandag den 26. august.

Hele dagen ventede vi forgæves på narhval i selskab med fangerne fra Kuvdlorssuaq. Men da der ved 19-tiden intet havde vist sig, besluttede vi at lægge over til nabøen.

En sådan dag, hvor alle blot venter på fangstdyrene samlet om lyngbålet, som kvinderne holder ved lige, foretager man sig overhovedet intet ud over at have det rart. Gryden med the, kaffe eller kød bliver ustandselig sat over. Pigerne samler lyng og plukker bær samtidig med at de ser efter børnene. Fangerne, som man skulle tro ville benytte de mange ventetimer med at reparere og forbedre fangstredskaberne, leger det meste af tiden væk. Stenkast, trækken krog, fortællen historier m. m.

På nabøen endte 3 ryper, som dræbtes med stenkast, i suppegryden og spistes som en slags forret til det efterfølgende kogte sælkød. Vi mener hele tiden at høre narhvalernes pusten, men p. gr. af tåge og den megen is er det umuligt at få øje på de mørke dyr i vandet. Jørgen og Bendt tager imidlertid afsted i kajak, mens Jacob og jeg hygger os ombord, så vi rent glemmer tid og sted.

Klokken er 3 om natten, da Bendt endelig viser sig og fortæller, at han har fået en stor narhval med tand. Hurtigt er vi fremme, hvor Jørgen venter ved den dræbte narhvalhan, hvortil en stor fangstblære er fastgjort. Vi tager den på slæb forsvarligt bundet til skibssiden og lægger os over ved vore venner fra Kuvdlorssuaq. Disse havde hverken set eller hørt narhvalerne, og derfor selvfølgelig heller intet fanget. Kun tre fangere var vågne, og disse blev inviteret ud ombord til mátak, kaffe og to-

Uden motorbåd ville fangeren ikke som her kunne befinde sig over 100 km fra sit bosted.

bak. Vi syntes, vi havde været venlige, men man var ikke helt tilfreds med, at vi ikke havde i sinde at flænse på stranden nedenfor deres telt, hvorved de ville have erhvervet sig en ikke ringe del af det nedlagte bytte som „fangstpart“.

Vi lagde imidlertid båden over til den store nunatak Tugtulikavsak, hvor narhvalen på et lille næs ved højvande blev trukket op på klipperne med motorbåden. Snart lå store stykker klapmyds- og narhvalkød spredt på klipperne fordelt i bunker til hver mand. Narhvalhovedet med tand tilhørte naturligt Bendt, som havde fanget dyret

alene, ligesom størstedelen af kød og mátak gik til samme bunke, da han jo er bådejer. Kl. 8 var alt stuvet i lasten, og man lagde sig til at sove.

Tirsdag den 27. august.

Skønt fangerne idag i kajak har gennemløbet et stort område, gav det desværre intet udbytte. Af og til vender de tilbage i løbet af dagen for at bøje benene, spise, drikke the eller kaffe og sludre. Narhvalfangsten diskuteres livligt, når lejlighed gives. Dyrenes bevægelser i vandet, forfølgelsen, harpuneringen o. s. v. De bedste fangere betragter det nærmest som en sport, omend den ikke er ganske ufarlig. Narhvalens kolossale kræfter er ikke til at spøge med, når man befinder sig i den spinkle kajak. Og hertil kommer risikoen for at miste både harpunspids, line og fangstblære. Jørgen og Bendt har begge været ude for dette flere gange i løbet af de sidste år. De virkelige storfangere kan undertiden i en narhvalflokk udvælge sig den største og flotteste han med den længste tand for så udelukkende at koncentrere sig om dette enkelte dyr, idet de manøvrerer kajakken ind mellem de andre dyr i flokken.

Hvad enten snakken går om narhval, bjørn, hvalros eller andre dyr, opstår der gerne en længere pause, hvor det er vanskeligt at se på de mørke, vejrbidte ansigter, om man for sig selv genoplever den netop afsluttede historie, eller man med det fjerne blik er ved at forme de første sætninger i den næste beretning. Kød- eller vandgryden er ustandselig over den hvæsende og varmegivende primus. En blander havregryn og mørk farin i sit krus, en anden skraber med sin lommekniv det netop afgnavede ben fuldstændig rent, og en tredje ruller sig en cigaret af silkepapir og pibetobak. Alle er nu udgået for rigtige cigaretter, men vi har stadig the, en smule sukker og lidt brød. Men hvem tænker på det, når lasten er næsten fuld af kød og mátak.

Onsdag den 28. august.

Vågner til solskin, men da det er begyndt at blæse op, beslutter man at vende tilbage til Kuvdlorssuaq, og vi letter anker klokken halv ti med kurs sydover. Efter en times sejlads skyder Bendt en stor ringsæl fra båden. Men kort før Kuvdlorssuaq ser man i kikkerten en stor klapmyds i vandet. Jørgen og Bendt er straks i kajakkerne. Dyret dykker og bliver meget længe nede. Fangerne følger imidlertid nøje dets bevægelser, hver gang det dykker, og det er imponerende at se, hvor nøjagtigt de er i stand til at beregne, hvor det vil dukke op næste gang. En ret almindelig fremgangsmåde er den, at man skyder med salonriffel blot i nærheden af sælen, hvilket som regel får den til øjeblikkelig at dykke. Herved hindrer man den i at puste ordentligt ud og fylde lungerne tilstrækkeligt, således at den meget hurtigt må op til overfladen igen.

I dette tilfælde dukker klapmydsen pludselig op ca. 30 meter foran Jørgens kajak, tydeligt irriteret over stadig at blive forfulgt, hvorfor den beslutter at gå til angreb.

En harpuneret ringsæl trækkes op til overfladen.

Med rolige men kraftige åretag styrer kajakmanden mod sælen, og på få meters afstand harpunerer han. Fangstblæren bliver i ca. 5 minutter trukket under overfladen, men da der på dette sted er næsten isfrit, er den senere let at følge. To salonriffelskud falder næsten samtidig, idet dyret atter kommer op, og endnu en gang må vi erfare, at fire mand ikke er spor for meget til at hale så stort et dyr op på båd-dækket.

Ved 16-tiden lægger båden atter til i Kuvdlorssuaq, kort før en ny storm atter bryder løs. Vi lægger os et par timer, spiser os derefter mætte i rå sællever og spæk samt en gryde kogt kød. Til kaffe, the og imiaq i flere huse, og sluttende aftenen med dansemik i forsamlingshuset til Joas' fortræffelige harmonikaspil.

På grund af stormen ligger vi stille nogle dage, indtil vejret tillader at sejle det sidste stykke vej hjem til Kraulshavn. For at sælskindene ikke skal blive ødelagt, tilbyder nogle fangerkoner fra Kuvdlorssuaq at skrabe dem.

Familien fra Igdlulik er på besøg i bygden, og Robert smiler tilfreds over, at han og Gaba er kommet et par dage før os til Niaqorssuaq, hvor de fik de tre bjørne. Jo vist er der sport i dette erhverv. Til afsked råber han, at vi er velkomne på hans bo-

plads på hjemvejen til at få et ordentligt måltid bjørnekød. Og hvem siger vel nej til et sådant tilbud?

Det er ikke uden visse betænkeligheder og med risiko for at blive mødt med en voldsom kritik, at nedenstående regnskab er forsøgt opstillet. Tallene bør derfor læses med alle mulige forbehold og udelukkende betragtes som en tilnærmelsesvis rigtig beregning. Samme forhold gør sig naturligt gældende ved de på kortet angivne steder for fangne og observerede dyr. Ikke mindst p. gr. af det ofte meget isfyldte farvand må disses placering nødvendigvis blive mere eller mindre vilkårlige. Tidsangivelserne på det cirkulære skema er ved siden af de egentlige dagbogsnotater ført under hele turen, og disse er, som de øvrige resultater, senere diskuteret med alle tre fangere, for at give et så sandfærdigt billede som muligt.

REGNSKAB

Beregnet kødmængde:

2 stk. ringsæl, små (natsiaq)	à 10 kg	ca. 20 kg
4 stk. ringsæl, store	à 22 kg	ca. 88 kg
1 stk. blåside	à 35 kg	ca. 35 kg
2 stk. klapmyds	à 100 kg	ca. 200 kg
1 stk. remmesæl	à 110 kg	ca. 110 kg
1 stk. narhval	à 250 kg	ca. 250 kg
Total		ca. 703 kg

Beregnet værdi af hele udbyttet:

703 kg spiseligt kød à 2,00 kr.	1.406,00 kr.
Sælskin	400,00 kr.
Mátak (hvalhud), ca. 100 kg à 7,50 kr.	750,00 kr.
1 stk. narhvaltand	250,00 kr.
Rem, ca. værdi fra en remmesæl	50,00 kr.
Total værdi	ca. 2.856,00 kr.

Udgifter til motorbåd m. m.:

Solarolie, 120 liter à 25,5 øre	30,60 kr.
Petroleum, 15 liter à 35 øre	5,25 kr.
Proviant, patroner, cigaretter m. m.	ca. 300,00 kr.
Samlede udgifter	ca. 335,85 kr.

Ved vægtangivelsen (kg spiseligt kød) for de enkelte fangstdyr er brugt de tal, som benyttes i de officielle grønlandske fangstlister.

Indhandlingsprisen til K.G.H. af sæl- og hvalkød faldt samtidig med sælskindspriserne i februar 1968 fra 2,50 kr. pr. kg til 1,50 kr. Men eftersom denne pris snart steg igen, og da man ved salg til udsendte danske familier, til sygehus, infirmeri og skolehjem almindeligvis betalte 2 kr. er her benyttet sidstnævnte pris.

Som følge af et alvorligt prisfald på verdensmarkedet faldt indhandlingspriserne på sælskind i februar 1968 med 33 procent. Efter størrelse og kvalitet betaltes derefter nedenstående beløb til fangerne:

1 A	90 kr.	2 A	70 kr.	3 A	30 kr.
1 B	75 kr.	2 B	45 kr.	3 B	20 kr.
1 C	40 kr.	2 C	25 kr.	3 C	10 kr.

De små skind af ringsæl kan det sjældent betale sig at sælge, hvorfor disse oftest benyttes af fangerfamilierne selv til kamikker og andre skindarbejder.

Det angivne beløb for sælskind på 400 kr. er beregnet således:

4 skind af voksne ringsæler à 35 kr.	140 kr.
1 skind af blåside	60 kr.
2 skind af klapmyds (salg til udsendte)	200 kr.
Total	400 kr.

Der findes desværre ingen nøjagtige angivelser af den beregnede mængde måtak på hvidhvaler og narhvaler, skønt denne del af dyrene er langt mere værdifuld end selve kødet. Lederen af garnfangsten ved Prøven i Upernavik syddistrikt gennem mange år, tidligere erhvervsleder og kredsdommer i distriktet Andreas Lund-Drosvad oplyser imidlertid, at der på en alm. stor narhval gennemsnitligt er ca. 90–110 kg måtak. Indhandlingsprisen var på daværende tidspunkt 7,50 kr. pr. kg.

Narhvaltanden solgtes til en inspektionsrejsende ingeniør fra G.T.O. for 250 kr. Normalt indhandlede disse tænder til Handelen for 45 kr. pr. kg med spids.

Rem fra remmesælen indhandlede kun sjældent p. gr. af den store betydning dette materiale stadig har for fangerne. Remmesælskind eller dele heraf, som ikke anvendes til rem benyttes til såleskind til kamikker. Den anslåede værdi er imidlertid nok sat temmelig lavt.

Den reelle værdi af alle ovennævnte produkter er sandsynligvis langt større end angivet, men de ringe afsætningsmuligheder i selve bygden og den kendsgerning, at langt den overvejende del heraf forbruges i fangerhusholdningerne, vanskeliggør i høj grad en realistisk vurdering.

I det følgende er forsøgt en opstilling af, hvad de tre fangere ville have tjent under forudsætning af, at man havde været fælles om alle udgifter og havde delt

fortjenesten lige. (Disse tal bør naturligvis ligeledes betragtes med alle mulige forbehold).

Hele turen varede	146 timer
Heraf sov man	46 timer
Samlet „arbejdstid“	100 timer

(Som det fremgår af tidstabellen tilbragtes dog en stor del af tiden med at vente på fangstdyrene, mens sejltiden var lidt over halvdelen, nemlig 58 timer).

Den samlede værdi af udbyttet...	2.856 kr.
Udgifter på selve turen	336 kr.
Vedligeholdelse af båden m.m. ...	420 kr.
Samlet fortjeneste	2.100 kr.

Dette giver altså pr. fanger ca. 700 kr. på en uge eller 100 kr. om dagen eller en timeløn på 7 kr. Når man tager i betragtning, at pengene er skattefri, og at disse familier har et meget lavt forbrug, må det vel siges at være en ganske pæn timeløn.

For Jørgens vedkommende, der med hustru og 6 børn har en bolig af type I., med en halvårlig ydelse på 120,53 kr., vil det sige, at han på en uge har tjent et beløb, der svarer til ca. 3 års husleje.

Jacob, der er ugift og bror til stedets kateket, bor i dennes tjenestebolig som et fast medlem af husstanden.

Bendt har for nogle år siden selv bygget et hus til sig og sin familie på 28,64 kvadratmeter, som kostede ham 12–15.000 kr. i materialer, hvilket beløb han var i stand til at betale kontant.

Motorbåden GR. 16–23, en 22 fods kutter, anskaffede Bendt som ny i 1958. Den kostede 15.500 kr., som han lånte gennem erhvervsstøtten. I 1962 var hele dette beløb imidlertid betalt, hvorfor der på nuværende tidspunkt ikke er regnet med nogen afskrivning. I 1967 måtte han anskaffe en ny Saab dieselmotor på 16 HK, som kostede 11.000 kr. Gennemsnitligt regner han med at have ofret 3–400 kr. om året i vedligeholdelse.